

Strobachová Ingrid: *Filosofie jako zaujetí,*
 podtitul: *hra - hraní. sen - snění, báseň - básnění -*
tělo, mocné i nemocné. Disertační práce, Fakulta
humanitních studií, Praha 2013

O p o n e n t s k ý p o s u d e k

Doktorandka pracovala na pod vedením svého školitele doc. PhDr. Zdeňka Pince v rámci studijního programu Filosofie a oboru Aplikovaná etika. Výsledkem je předložená disertační práce, která je teoretická a čítá 148 stran „čistého“ textu, když dalších 5 stran reprezentuje seznam použité literatury. Nechybí ani abstrakt v českém a anglickém jazyce, čestné prohlášení o samostatném vypracování a poděkování.

Text disertační práce je po nezbytném úvodu členěna do tří základních (I., II. a III.) a s dále dělených částí. Posléze je připojen stručný závěr.

Filosofka a psycholožka I. Strobachová působí jako pedagožka na katedře filosofie 2. Lékařské fakulty UK v Praze a tak neudivuje, že se rozhodla klást a také hledat odpovědi na řadu filosoficko-medicínský otázek, z nichž tu hlavní formulovala již ve svém úvodu, totiž jaká bude vlivem převratných pokroků medicína a jakou úlohu v ní bude hrát filosofie. Pro své tázání i hledání odpovědí si po té, co v I. částí obecněji pojednala o svobodě, odpovědnosti, naději, těle a nemoci, stejně jako o jinakosti „těch druhých“, tedy především pacientů, si zvolila „průsečíky“, tedy hru - hraní, sen - snění, báseň a básnění (II. část). Podstatné je, že s každým průsečíkem koreluje podkapitola, dále většinou strukturována s reflexí právě k fenoménům svobody, času, tělu a nemoci. Hezké jsou také slovníčky, které jsou uvedeny za každou

podkapitolou této části. III. část, nazvaná Já si s tebou hraji, sním a básním, obsahuje dvě samostatná pojednání, totiž Já, dítě a rodičovství a Terapeut a klient v kontextu psychoterapie.

Název celé práce je Filosofie jako zaujetí a není pochyb o tom, že i autorku v dobrém smyslu „postihlo“ právě ono zaujetí. Osobní angažmá je čitelné v celém textu a je vhodné za to doktorandku pochválit.

Hodnocení formální stránky textu:

Disertace má výrazný rys osobitého eseje. Text je věcně dobře strukturován a je čtivý. Lze předpokládat, že si ho případný zájemce přečte také s opravdovým zaujetím. Autorka až na výjimky dobře cituje a odkazuje reprezentativní literaturu. Pracuje také správně s poznámkovým aparátem. Přesto se, jako patrně každý autor, dopustila následujících drobných chyb.

str. 4 - klíčové slovo patrně není „zaujetí“, pochybnosti vzbuzuje i „vážnost a nevážnost“. Kam by bibliograf po takové informaci disertaci zařadil?

str. 39 - v poznámce č.66 je citace z knihy H.G. Gadamera: Aktualita krásného. V seznamu literatury je však od stejného autora uvedena pouze kniha Wahrheit und Methode. Jde o dvě různé knihy nebo vyšel český překlad pod jiným názvem?

str.8 - v poznámce č. 2, je u Thanatologie nesprávně uvedený rok vydání (správně 2007) a chybí údaj o tom, že se jednalo o 3. vydání.

I když toleruji a místy i oceňuji literární až básnický způsob vyjadřování autorky, přece jen jsou poněkud zarážejí formulace typu „filosofie se ptá“, „v medicíně se nikdo neptal“ (oboje str.8), „medicína je figurou“ (str.

9), ale i „rozum se věnoval“ (str. 84) a „nemoc umdlévá“ (str. 102). Správně česky by mělo být „filosofové se ptají“, „lékaři se neptají“ apod. Lze předpokládat, že medicí a lékaři, kteří by měli text číst, budou zaskočeni neobvyklými obraty a patrně se nesmíří např. s „medicínou jako figurou“.

Hodnocení obsahové stránky textu:

Je třeba konstatovat, že text disertace je originální a inspirativní a že je nutné respektovat výběr citované a odkazované literatury, který je v plné kompetenci autorky (jiní by patrně nad stejnými tématy uvažovali s použitím jiných favorizovaných literárních zdrojů). A právě vzhledem k této okolnosti nemohu vznést žádné výhrady, ale stručně poznamenávám, co mě při čtení napadlo jako případné doplnění nebo zpřesnění.

str. 9 - „kdy Pokrok se skloňoval ve všech pádech“ ... „ptali jsme se jen zřídka, nenaslouchali téměř nikdy“ - domnívám se, že jde o příliš velkou generalizaci. Vždy se někteří lékaři ptali a někteří naslouchali a dokonce kritizovali „Pokrok“. Jistě pracovali v praktické v menšině, ale bohatá literatura o jejich ptaní a naslouchání svědčí.

Na str. 14 - pasáž Svoboda jako volba. Kategorie svobody je bezesporu náročná a autorka přináší o tom, jak byla interpretována hezký přehled. Překvapuje, že v něm chybí dobově podmíněná a svým způsobem dominantní strategie „nelze volit absolutně, ale jen z daných možností“. Ač je zmíněn Sartre, autorka pak prezentuje náročný text Heideggerův. A možná mohl být zařazen Albert Camus (nebo některý jiný reprezentant ateistické větve existenciální filosofie, která byla populární v 60. letech minulého

století. To proto, že volba přijmout život má „stejnou cenu“, jako ho odmítnout. Myšlenka odmítnutí života není rozhodně jen raritní záležitostí u těžce nemocných lidí a ožívá v současných emotivních diskuzích o eutanázii.

str. 16 - zde i jinde (např. str. 36) je uváděna ne-moc, případně bez-moc. Upozorňuji, že ne-moc neznamená nutně bezmoc, ale omezení nebo ztrátu moci (nad svým životem nebo ve svém životě). Více viz Haškovcová H.: Spoutaný život, Praha, Panorama 1985.

str. 16 - „nesvéprávnost“ je zastaralý (i když ještě užívaný) pojem. Správně: omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům.

str. 17 - nerozumím, co autorka myslí „etickým rozvrhem“ a případných okolností biologického pojetí nemoci - prosím vysvětlit

str. 20 - „metafyzika lidství“ - je to ustálený pojem? A je to opravdu důsledek „povýšení etiky“?

str. 22 - k pasáži o „člověku jako pobytu“ v Heideggerově pojetí mě napadají práce Medarda Bosse a jeho teorie „být otevřen potkávanému“. Tuto asociaci poznamenávám proto, že M. Boss je mezi lékaři více znám než Heidegger a je pro ně výrazně srozumitelnější. Cením si ale, že je M. Boss zmíněn v jiné souvislosti (např. na str. 89).

str. 28 - příliš generalizovaná tvrzení, že odborníkem se nemůže stát („na vysokém stupni“) ten, kdo nezná historii svého oboru a dále „Ani dějiny medicíny se nestaly součástí medicíny“. Vynikající vědec a výborný lékař se o dějiny svého oboru zajímá (a proto je vynikající a výborný) a na lékařských fakultách se fakultativně dějiny medicíny přednášejí. Navíc velké reprezentativní učebnice zpravidla začínají historickým přehledem oboru.

str. 27 a dále: o naději. V souvislosti s těžce nemocnými lékaři rozlišují (nebo by měli rozlišovat) naději reálnou, částečně reálnou a iracionální (více v Haškovcová H. Spoutaný život).

str.33 - ad „obava z času“ - a co Kierkegaardův spis: Okamžik (Das Nu)?

str.44 - o hrách a hračkách , jejichž „solistikovanost“ vzrůstá měrou úžasnou“. To jistě ano, ale existuje nový koncept varující před „solistikovanost hraček“ a technických předmětů každodenního života, jejich důsledkem může být tzv. Digidemenz (např. německý psychiatr Manfred Spitzer).

K pasáži o hře - o jejím významu v medicíně až na str. 69. Proč tak stručně? Je přece masivně využívána v praktické medicíně..

str. 80 - proč právě F. Nietzsche je jen „velevýznamný filosof“? U jiných významných myslitelů velkého formátu (např. Heidegger) taková charakteristika chybí.

str. 99 - obratu „bdělé snění není připraveno k vyprávění“
„Je pro toto tvrzení nějaký „důkaz?“ Zejména senioři (zdraví a zejména nemocní (často rozjímají a sní, ačkoliv nespí) .

str. 102 - nevím, jak může „nemoc umdlévat“, z klinické zkušenosti vím, že „umdlévá“ spíše pacient a záchranu svého trýznivého těla spatřuje právě ve snu (což autorka správně deklaruje).

str.121 a dále - při čtení o vztazích Já a ty se nabízí úspěšný a relativně známý koncept transakční analýzy. Neuvedla ho autorka právě pro jeho relativní známost, až samozřejmost?

str. 128 - „dítě nemá vytvořenu pojmovou oblast dostatečně ..“. To je pravda, ale to neznamená, že nám nerozumí. Není

to spíše tak, že my nerozumíme jemu, protože jsme v zaujetí svých pojmů? K tomu doporučuji případně četbu E Kübler Rossové: O dětech a smrti, Praha, Ermat 2103

str.134 a dále - v kapitole o psychoterapii není uvedeno, zda je směřována k duševně nebo somaticky nemocným.

Str. 141: !Potřebuji klienty, potřebuji si vydělávat.." a snad potřebuji vidět smysl své práce. Ztratil se bytostný zájem o klienta?

Str.151 - „Hra v terapii mi ukáže nemoc“ - to je jistě pravda, ale možná by mohla být zmíněna i velmi úspěšné metody arteterapie (což je s licenci, také jistý způsob hraní“)

Str. 155 a dále - Závěrem - ke škodě věci velmi stručná pasáž. Mohla být např. uvedena úvaha nad citátem J. Michálka nad tím, že „základem filosofického myšlení není tázání“, když nejen renomovaní filosofové kladou důraz na význam tázání, ale když se autorka ve své disertaci „hodně“ ptá.

Z á v ě r :

Disertační práce I. Strobachové je kvalitní a odpovídá stanoveným požadavkům formálně i obsahově. Přínos spatřuji v tom, že úvahy o hraní, snění a básnění lze nabídnout medikům i lékařům (zejména některých oborů) a pomoci jim v osobním otázení a hledání odpovědí na otázky, které vznikají při výkonu lékařské praxe.

Předloženou disertaci jednoznačně d o p o r u ě u j i k obhajobě.

Vzhledem k tomu, že nemám podstatné výhrady k textu, prosím autorku, aby při obhajobě odpověděla na následující otázky:

1. Autorka působí jako pedagožka na 1. lékařské fakulta a má denní styk s mediky. Sděluje nebo nabízí jim uvedené filosofické poznatky a v případě, že ano, jak na ně medicíci reagují? Jak významnou překážku reprezentuje odlišná terminologie (medicínská a filosofická) a způsob myšlení?
2. Vzhledem k tomu, že autorka pracuje také jako psychoterapeut, prosím o vyjádření, jaké zkušenosti má s hraním, sněním a básněním ve své praxi. Která skupina pacientů je přístupná té které formě pomoci?

Prof.PhDr RNDr Helena Haškovcová CSc.
Fakulta humanitních studií UK, Praha

2013